

routekaart duurzaam erfgoed

Plan '25-'26

Inhoud

Organisatie Routekaart Duurzaam Erfgoed	4
Versnelling als uitgangspunt	4
Profiel en werkwijze van de ondersteuningsstructuur	4
Governance	6
Stuurgroep '25-'26	8
Ondersteuningsstructuur '25-'26	9
Rol NRF	9
Routekaart Duurzaam Erfgoed – Plan '25-'26	
Van wie is de Routekaart	11
Speerpunten Routekaart Duurzaam Erfgoed	11
Activiteiten ondersteuningsstructuur	13
Geconcentreerd eigendom	
Aanpak - speerpunten '25	
Energietabels	
Gemeenten	
Onderwijs en Arbeidsmarkt	
overige speerpunten	14
Monitoring	
Financiering	
Kennis en innovatie	
Communicatie	
Bijlagen	
Bijlage 1. Verschillende rollen	20
Routekaartpartners	
Koplopers	
Volgers	
Onderwijs- en kennisinstellingen	
Leverancier-partners	
Bijlage 2. Instrumenten - Communicatie & Samenwerking Routekaartpartners	22
Bijlage 3. Instrumenten - Slimmer organiseren & beter samenwerken	23
Bijlage 4: instrumenten – Kennisoverdracht en innovatie	24
Bijlage 5. Meetbare output	25

Organisatie Routekaart Duurzaam Erfgoed

In het najaar van 2018 heeft de monumentensector de Routekaart Duurzaam Erfgoed aangeboden aan de klimaattafel 'gebouwde omgeving'. Hiermee heeft de sector uitdrukking gegeven aan de wens om ook monumenten te verduurzamen en zo een bijdrage te leveren aan de doelstellingen van het Klimaatakkoord van Parijs. De betrokken partijen uit de monumentensector hebben de ambitie benoemd om in 2030 een CO₂ reductie te realiseren van 40% en 60% in 2040 als gemiddelde over de gehele monumentenvoorraad.

In 2022 waren inmiddels vier jaar verstreken en dwongen de tot nu toe behaalde resultaten, maar ook de veranderde omstandigheden, tot een herijking van de routekaart.

Versnelling als uitgangspunt

In het herijkingsdocument van de routekaart dat in 2022 is vastgesteld is versnelling het uitgangspunt. Om deze versnelling te bereiken is er een zestal speerpunten benoemd.

1. Monitoring
2. Financiering
3. Kennis en innovatie
4. Gemeenten
5. Onderwijs en arbeidsmarkt
6. Communicatie

In datzelfde herijkingsdocument werd aangegeven dat er grote behoefte is aan een ondersteuningsstructuur. De ondersteuningsstructuur komt er. Er is budget uitgetrokken voor vier jaar ter grootte van € 250.000 incl. btw per jaar.

Profiel en werkwijze van de ondersteuningsstructuur

De ondersteuningsstructuur fungeert als thuisbasis en spreekbuis voor de samenwerkende partners van de Routekaart Duurzaam Erfgoed en zal ook onder die merknaam opereren. Werkzaamheden, werkwijze en taken staan ten dienste van het samenwerkingsverband wat de routekaart in feite is.

De ondersteuningsstructuur

- brengt de partijen bij elkaar, verbindt, stimuleert, onderhoudt contacten met de partners en andere stakeholders en zoekt – indien nodig – naar nieuwe partners en stakeholders.
- De ondersteuningsstructuur houdt regie over de uitvoering van acties en gesignaleerde knelpunten uit de routekaart en ondersteunt met werkzaamheden de werkgroepen.
- De ondersteuningsstructuur stelt zich pro-actief op, brengt partners en kennis bij elkaar en bevordert het delen van de kennis met de partners en stakeholders.
- De ondersteuningsstructuur creëert meerwaarde en synergie voor routekaart partners in het verduurzamingsproces van gebouwd erfgoed door namens en met de erfgoedsector (proces)innovatie te stimuleren.
- De ondersteuningsstructuur agendeert bij politiek en beleidsmakers onderwerpen en genereert acties die 'routekaartpartner overstijgend' zijn.
- Fungeert als ontdekkingsreiziger en pionier en vervolgens als gids die de weg wijst.

Governance

Stuurgroep

De ondersteuningsstructuur is dienend aan de samenwerkende partners van de routekaart. In die zin zijn de partners inhoudelijk opdrachtgever van de ondersteuningsstructuur. Om dit hanteerbaar te maken is een stuurgroep ingericht met deelname uit de verschillende geledingen van de routekaart.

De stuurgroep:

- is opdrachtgever van de ondersteuningsstructuur;
- bestaat uit minimaal 4 personen die de partners / verschillende geledingen van de routekaart vertegenwoordigen: eigenaren, adviseurs, overheden en uitvoerders/restaurateurs

De stuurgroep wordt gevormd door partners van de routekaart voor een periode van minimaal 2 en maximaal 4 jaar. De stuurgroep komt minimaal 3 keer per jaar bij elkaar en wordt voorgezeten door een voorzitter. De leden van de stuurgroep doen hun werk onbezoldigd.

Vertegenwoordigers van OCW van de Directie Erfgoed en Kunsten en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed kunnen als toehoorders de stuurgroep bijwonen, maar maken hier geen onderdeel van uit. Dit geldt ook voor een vertegenwoordiger van het Nationaal Restauratiefonds (die de subsidie ontvangt en de ondersteuningsstructuur formeel opdracht geeft).

De programmaleider van de ondersteuningsstructuur treedt op als secretaris van de stuurgroep, maar maakt hier geen onderdeel van uit. De stuurgroep kan bepalen dat de trekkers van eventuele werkgroepen of andere inhoudelijke experts kunnen aansluiten bij de stuurgroep indien hun inbreng benodigd is. Zij maken geen vast onderdeel uit van de stuurgroep. Bij wisselingen in de stuurgroep is vertegenwoordiging vanuit de verschillende geledingen van de partners zoals hierboven beschreven het uitgangspunt.

In de stuurgroep vindt advisering plaats over:

- de algemene voortgang van de uitvoering van acties en doelstellingen van de routekaart;
- het jaarlijkse werkplan van de ondersteuningsstructuur en de uitvoering daarvan (binnen de scope van het projectplan in het kader van de meerjarige subsidie ter financiering van de ondersteuningsstructuur);
- aanpassingen van de routekaart of werkplan;
- wijzigingen in de 'Opdracht' aan de ondersteuningsstructuur (die formeel bij het NRF ligt, omdat het NRF de ontvanger is van de subsidie van OCW t.b.v. de uitvoering van de Routekaart);
- andere relevante voorstellen of documenten in het kader van uitvoering van de routekaart;

routekaart

Van links naar rechts: Rients-Anne, Martijn, Tessel, Barend Jan en Sanne. Wim ontbreekt helaas.

Stuurgroep '25-'26

Er zijn zes mensen gepolst om zitting te nemen in de Stuurgroep. Tijdens de eerste stuurgroep vergadering op dinsdag 26 augustus 2025 zijn de eerste stuurgroep-leden geïnstalleerd. Zij hebben zichzelf geëvalueerd tot najaar '26, wanneer de samenstelling van de Stuurgroep zal worden geëvalueerd.

De stuurgroepleden zijn:

- **Wim** van de Kant, directeur Monumentenwacht Utrecht
- **Barend Jan** Schrieken (voorzitter), directeur NV Bergkwartier Samenwerkingsorganisatie Monumenteigenaren (SOM)
- **Martijn** Haitink, Erfgoedadviseur Het Oversticht
- **Sanne** Beckers (vice-voorzitter), Duurzaamheidsexpert bij Nico de Bont
- **Rients-Anne** Slotema, Senior adviseur monumenten en duurzaam erfgoed bij Erfgoed Leiden en Omstreken (Federatie Grote Monumentengemeenten)
- **Tessel** de Rooij, Manager Innovatie en Partners bij De Groene Grachten

Ondersteuningsstructuur '25-'26

Voor de komende periode '25 en '26 zal de ondersteuningsstructuur bestaan uit twee personen:

Arno Boon

treedt op als belangenmanager Routekaart Duurzaam Erfgoed en zal het officiële gezicht naar buiten toe zijn vanuit de Routekaart Duurzaam Erfgoed. Hij stemt acties in het kader van de belangenbehartiging af met partijen binnen de erfgoedsector.

Jaap Lageman

treedt op als programmamanager Routekaart Duurzaam Erfgoed en zal in die hoedanigheid het dagelijkse interne aanspreekpunt zijn van de Routekaart Duurzaam Erfgoed (info@duurzaamerfgoed.nl). Daarnaast treedt hij op als secretaris voor de stuurgroep.

Rol NRF

De ondersteuningsstructuur zal formeel worden ondergebracht bij het Nationaal Restauratiefonds (NRF). De financiering van de ondersteuningsstructuur krijgt vorm via een subsidie van RCE aan NRF. OCW is nadrukkelijk ook betrokken. NRF draagt zorg voor de formele huisvesting en verantwoording (met input van Lageman en Boon) en voor de financiële administratie van de ondersteuningsstructuur. NRF is vanuit die rol toebehoort bij de overleggen van de stuurgroep. Stuurgroep-(leden) en NRF handelen beiden binnen de grenzen van de subsidie(voorwaarden) zoals deze is beschikt en met in achtneming van vigerende wet- en regelgeving.

routekaart duurzaam erfgoed

Plan '25-'26

Van wie is Routekaart Duurzaam Erfgoed?

De Routekaart Duurzaam Erfgoed is van en voor de hele monumentensector. Overheden, adviesbureaus en andere betrokken organisaties bundelen hun activiteiten, kennis en initiatieven om de verduurzaming van monumenten te versnellen. Hun gezamenlijke strategie richt zich op het ondersteunen van monument-eigenaren, want CO₂-reductie lukt alleen als zij in actie komen. Samen zoeken de partners voortdurend naar effectievere manieren om deze eigenaren te helpen.

Speerpunten Routekaart Duurzaam Erfgoed

In het herijkingsdocument uit 2022 ging het om de volgende speerpunten:

1. Monitoring

In de herijking staat continuering van de huidige monitoring, als eerste speerpunt, voorop met een duiding en **een bredere inzet van data en inzichten** als aandachtspunt om zo eigenaren te stimuleren. **Inzicht in voortgang** bij het behalen van de verduurzamingsambities is van cruciaal belang.

2. Financiering

Het tweede speerpunt is financiering, waarbij in deze herijking de focus ligt op een **breder assortiment aan financieringsmogelijkheden** voor rijks- en niet rijksmonumenten en het **optimaliseren van duurzaamheidsregelingen en voorwaarden**.

3. Kennis en innovatie

Voor de kwalitatieve versnelling wordt het derde speerpunt ingezet: kennis en innovatie. Het **ontsluiten van kennis** en **intensivering van samenwerking tussen partners** door o.a. toolboxen en opleiding maken onderdeel uit van de ambities op dit vlak evenals het verbreden middels het concretiseren van het onderwerp circulariteit.

4. Gemeenten

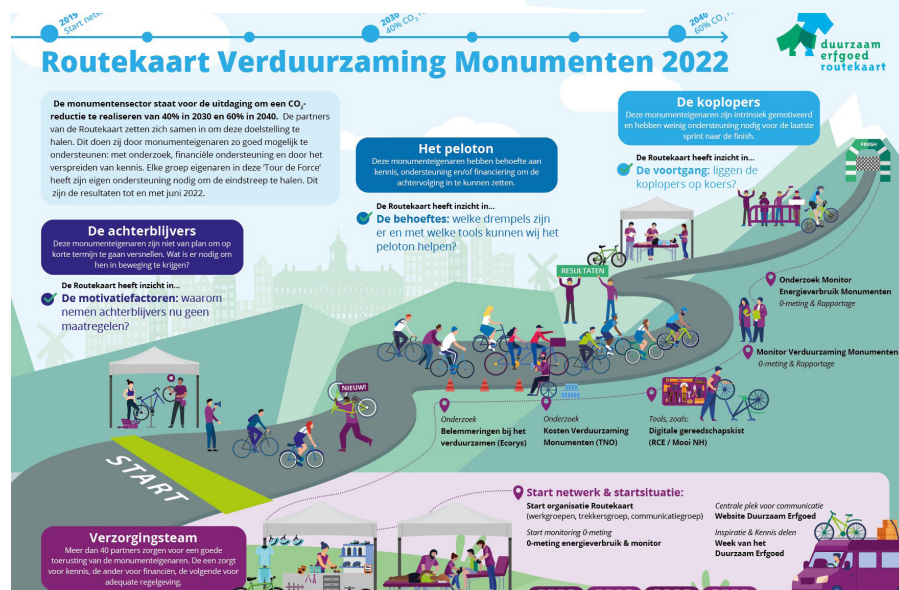
Als vierde speerpunt spelen de gemeenten en gemeentelijke adviescommissies een cruciale rol in de klantreis van een monumenteigenaar. Met hun verantwoordelijkheid voor vergunningverlening, informatievoorziening, toezicht en handhaving en in de wetenschap dat de formatie en niveau van kennis beperkt is. Focus ligt bij deze werkgroep op de verbetering van de vergunningverlening, de besluitvorming, de personele capaciteit en uniformiteit in het afwegingskader. Om hier verbetering te realiseren is er een ambitie geformuleerd op het gebied van **deskundigheidsbevordering, beschikbaarheid van informatie, tooling en capaciteitsverbetering en samenwerking**.

5. Onderwijs en arbeidsmarkt

Onderwijs en arbeidsmarkt, als vijfde speerpunt, is volledig gericht op de beschikbaarheid van voldoende gekwalificeerd personeel, zowel bij gemeenten als bij adviseurs en uitvoerders, hoofd – en handwerkers. Daarbij wordt o.a. ingezet op het **delen van kennis en tooling**, zodat de capaciteit en kwaliteit in het gehele proces van planvoorbereiding tot uitvoering en toezicht wordt verbeterd.

6. Communicatie

Communicatie, als zesde speerpunt, is feitelijk ondersteunend aan alle werkzaamheden binnen de Routekaart Duurzaam Erfgoed. De website is daarbij aan vernieuwing toe maar eerst moet de klantreis (klantreizen) goed geanalyseerd worden. Ook de samenwerking met communicatiekanalen zoals de Erfgoedstem is van belang en kosteneffectief.

Activiteiten ondersteuningsstructuur Routekaart Duurzaam Erfgoed

Buiten de eerder genoemde speerpunten uit het herijkingdocument uit 2022 te weten 'monitoring', 'financiering', 'kennis en innovatie', 'gemeenten', 'onderwijs en arbeidsmarkt' en 'communicatie' is er momenteel (najaar 2025) een speerpunt dat veel stof doet opwaaien en dat vermoedelijk grote impact gaat hebben op de hele gebouwde erfgoedsector en dat is **'energielabels'**. Vanaf zomer 2026 zijn ook monumenten verplicht om een energielabel te hebben bij nieuwe verkoop- en verhuurcontracten.

Vanuit de wetenschap dat er slechts beperkte capaciteit is voor ondersteuning aan de Routekaart en dat we niet alle speerpunten tegelijk kunnen oppakken is in overleg met de Stuurgroep Routekaart Duurzaam Erfgoed afgesproken dat de ondersteuningsstructuur per periode zal focussen op één onderwerp om mee aan de slag te gaan.

Geconcentreerd eigendom

Naast het onderzoeken en verder uitwerken en vormgeven van de speerpunten uit het herijkingdocument blijft het voor de Routekaart Duurzaam Erfgoed nuttig om - voor het halen van de verduurzamingsdoelstellingen - energie te steken in plekken waar het eigendom van te verduurzamen monumenten is geconcentreerd. Denk aan woningcorporaties (via Aedes) en andere (koepels) van eigenaren met omvangrijke portefeuilles (NMo = POM's, SOM of commerciële vastgoedbeleggers).

Aanpak - speerpunten '25

Per speerpunt zal de aanpak bestaan uit de volgende stappen:

- Strategiesessie** met belangrijkste actoren rondom het speerpunt
- Daaruit volgt een **tactisch plan** (0-3 jaar)
- en tenslotte volgen **operationele keuzes en activiteiten**

Gezien de verwachte impact op de erfgoedsector en op de Routekaart Duurzaam Erfgoed starten we met het speerpunt **'energielabels'**. De strategiesessie rondom 'energielabels' zal begin december 2025 plaatsvinden als dat agendatechnisch lukt. De uitkomsten van de werksessie over energielabels tijdens de Week van het Duurzaam Erfgoed (WDE, sept 2025) zullen uiteraard worden meegenomen in de strategiesessie. Voorjaar 2026 zal in overleg met de stuurgroep het volgende speerpunt worden gekozen.

Andere speerpunten waarmee behoorlijke impact te maken valt zijn **'gemeenten'** en **'onderwijs en arbeidsmarkt'**. Ook bij deze speerpunten zal vanuit de Routekaart worden gestart met een strategiesessie met de belangrijkste actoren, waarbij ook de uitkomsten uit WDE sept '25 worden meegenomen.

Overige speerpunten

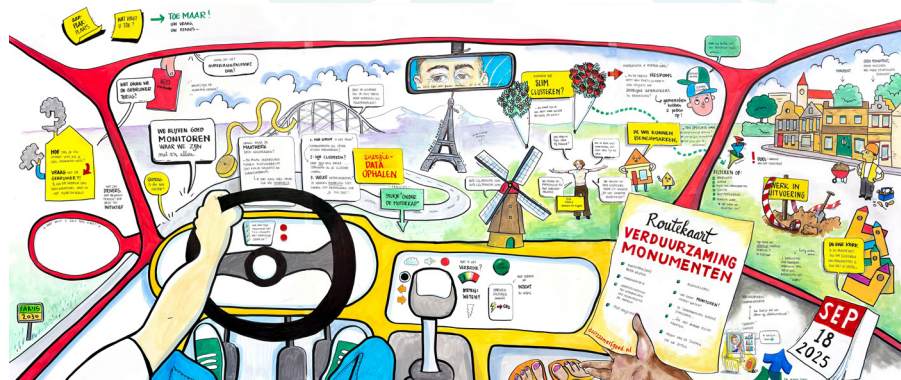
Speerpunten die weliswaar impact hebben, maar eigenlijk continu aandacht behoeven en tevens samenhangen met de drie eerder genoemde speerpunten (energielabels, gemeenten en onderwijs en arbeidsmarkt) zijn 'monitoring', 'financiering', 'kennis en innovatie' en 'communicatie'.

1. Monitoring

Monitoring is een van de standaardactiviteiten voor de Routekaart Duurzaam Erfgoed. Meten=weten zogezegd. Inmiddels is de monitoring van de Routekaart ondergebracht bij de RCE en gaat deze deel uitmaken van de Erfgoedmonitor. Fenicks voert de monitoring uit. Om nog beter te kunnen sturen op uitkomsten is het belangrijk om aan de voorzijde aan te geven welke data onderling vergeleken moet kunnen worden om daaruit conclusies te trekken en deze (communicatief) effectief in te zetten voor de beoogde versnelling.

Het is in elk geval goed om steeds tussentijdse monitoringscijfers te hebben om als sector te kunnen zien en communiceren welke voortgang er is op het terrein van verduurzaming van monumenten en of de doelen voor 2030 en 2040 daadwerkelijk worden behaald.

Kortom, de monitoring op zich wordt uitgevoerd in opdracht van de Rijksdienst, maar de communicatie hierover valt binnen het takenpakket van de ondersteuningsstructuur.

Periodieke herijking-rapportage Routekaart

Gekoppeld aan dit onderwerp is het periodiek uitvoeren van een herijking (incl. rapportage) om te toetsen of we nog op het juiste spoor zitten met de Routekaart Duurzaam Erfgoed. Waar zitten de knelpunten en aan welke knoppen kunnen we

draaien om de verduurzamingsdoelstellingen van de Routekaart te realiseren. Hier nemen we de Routekaartpartners continu in mee.

2. Financiering

Het verkrijgen van een breder assortiment aan financieringsmogelijkheden voor rijks- en niet rijksmonumenten en het optimaliseren van duurzaamheidsregelingen en voorwaarden is iets wat niet 1-2-3 is geregeld, maar dat is wel iets waar Arno Boon vanuit zijn rol als belangenmanager van de Routekaart Duurzaam Erfgoed steeds aandacht voor kan en zal vragen. De verkenningen van Invest.nl zijn in dit kader interessant net als het voldoende voeden van de regelingen bij het NRF, SVN en versoepeling van de DUMAVA regeling.

3. Kennis en innovatie

Een speerpunt dat continu aandacht behoeft en tevens relevant is voor andere speerpunten is 'kennis en innovatie'. Denk aan het **delen van kennis** dat ook een deel van de oplossing is van het speerpunt 'onderwijs en arbeidsmarkt', maar ook van het speerpunt 'gemeenten'. Kortom, dit onderwerp zal zeker aan de orde zijn bij de strategiesessies over de genoemde speerpunten. Zo zal met name **proces-innovatie** (slimmer organiseren en beter samenwerken) een belangrijke rol kunnen spelen bij de knelpunten die spelen in het proces van verbeteren of versnellen van vergunningverlening bij gemeenten.

'De Erfgoedstem' in combinatie met de website duurzaam erfgoed.nl zal een grote rol spelen in het delen van kennis, het inspireren van anderen en het verwijzen naar andere relevante websites.

Maar ook **productinnovatie** speelt een doorlopend een belangrijke rol. Want om verduurzaming in de praktijk te laten slagen is het belangrijk dat er ook nieuwe producten worden ontwikkeld die isolatie, verwarming en energie-opwekking mogelijk maken voor monumenteigenaren. Juist door ontwikkeling van zonnepanelen in kleur (van het dak), hoge temperatuur warmtepomp en ultradunne isolatiepanelen of monumentenglas, om maar wat voorbeelden te noemen, kunnen ook monumenten worden verduurzaamd zonder noemenswaardige aantasting van monumentale waarden. Vanuit de Routekaart Duurzaam Erfgoed is het om die reden van belang om productinnovatie te stimuleren.

Waar mogelijk gaan we samenwerking zoeken met bestaande initiatieven op dit terrein, denk aan de 'Beter Verbouwen Bokaal' van Beurs MONUMENT.

Tijdens de gesprekken over de planvorming kwam het **kennisniveau van welstands- en monumentencommissies** ter sprake op terrein van installaties, biobased materialen en RCE afwegingskader in het algemeen. Soms worden vergunningsaanvragen afgewezen omdat er niet voldoende up-to-date kennis is. Daarin kunnen we in samenwerking met de ErfgoedAcademie wel wat betekenen.

Ten aanzien van het kennisniveau van welstands- en monumentencommissies dat soms te wensen overlaat zouden we ook kunnen onderzoeken of leden van dergelijke commissies niet aan bepaalde eisen zouden moeten voldoen. Zeker als deze commissies verduurzaming in de weg staan. Dit zal zeker aan de orde komen tijdens de strategiesessie over het speerpunt 'gemeenten'.

Ook in de **uitvoerende sector** is vaak het kennisniveau op het terrein van isolatiemethoden & -technieken en -materialen niet up-to-date. Ook hier kan in overleg met st. ERM, RCE en andere strategische (routekaart)partners in de betreffende sector tijdens de strategische startsessie '**onderwijs en arbeidsmarkt**' ongetwijfeld wat voor worden bedacht.

4. Communicatie

Om verduurzaming te versnellen zet de Routekaart Duurzaam Erfgoed in op ontsluiten van kennis en de intensivering van de samenwerking tussen partners. Communicatie speelt hierbij een belangrijke rol. **Elkaar informeren en inspireren** (zie ook 3. kennis en innovatie).

Het is goed om de bestaande communicatiekanalen goed te inventariseren en te benutten. Zo is de communicatie richting eigenaren uitstekend geborgd bij het Restauratiefonds in de vorm van **Monumenten.nl**. Stichting ERM heeft met de website **verduurzamingsrichtlijnen.nl** een belangrijk kanaal voor de uitvoerende sector.

Waar nodig kan de website duurzaamerfgoed.nl een rol vervullen in het verwijzen naar de juiste kennisbronnen. Zo zijn er veel **kanalen** en **toolboxen** die zijn ontwikkeld, maar die niet of nauwelijks worden gevonden. De Routekaart kan een nuttige rol vervullen in het beter vindbaar maken van de alle tools die ooit zijn ontwikkeld.

Toolbox Duurzaamheid & Ruimtelijke kwaliteit

Toolkit Duurzaam Erfgoed

Informeren en inspireren

Zien verduurzamen, doet verduurzamen is een veelgebruikt motto. De Routekaart wil dit motto toepassen op alle mooie verduurzamingsinitiatieven die er zijn. We gaan initiatieven laten zien. We willen een continue stroom met positief nieuws

genereren; liefst elke week een positief bericht in de **Erfgoedstem** met een link naar de website **duurzaamerfgoed.nl**. Succesverhalen aan anderen doorvertellen. Koplopers introduceren bij Routekaart. Door een continue stroom van kleine berichten blijft het onderwerp steeds in de aandacht. Bovendien kunnen we de initiatieven filteren in effectief en minder effectief, waarna we kunnen blijven inzetten op de meest waardevolle initiatieven.

Kennis delen

'Het wiel twee keer uitvinden' klinkt in elk geval als dat er ergens energie wordt verspild. De vraag is natuurlijk of het altijd voorkomen kan worden. Maar daar waar het voorkomen kan worden moeten we het natuurlijk proberen en moeten we op z'n minst leren van elkaar. Voor wat betreft 'kennis delen' onderscheiden we twee soorten Routekaartpartners. Enerzijds zijn dat alle partijen die eigenaren helpen met het verduurzamen van hun monument(en). Anderzijds zijn dat alle gemeenten (of instellingen namens het bevoegd gezag) die verantwoordelijk zijn voor beleid, vergunningverlening en handhaving. Op deze kennisdeling tussen gemeenten komen we later uiteraard terug bij de strategische sessie rondom dat speerpunt.

Themalunch voor ambtenaren tijdens beurs MONUMENT 2023

Samenwerking Routekaartpartners

Het stimuleren van samenwerken tussen Routekaartpartners gaat wat ons betreft verder dan alleen online. Daar passen wat ons betreft ook offline activiteiten onder, zoals het samenkomen en kennisdelen tijdens beurs MONUMENT en de inmiddels ingeburgerde Week van het Duurzaam Erfgoed.

Bijlagen

routekaart
duurzaam
erfgoed

Bijlage 1: Verschillende rollen

Om effectiever te kunnen zijn in de communicatie lijkt het ons goed om verschillende rollen te onderscheiden binnen de Routekaart Duurzaam Erfgoed:

Routekaartpartners

Organisaties, van overheden tot adviesbureaus, in de volgende rollen:

- Institutionele eigenaren (eigenaren die primair monumenten als doel hebben c.q. meerdere (grote) monumenten in portefeuille)
- Ontwerp- en adviesbureaus (architect, dumo-adviseur, technisch adviesbureau)
- Bouwkundig inspectie en onderhoudsadviseurs- Aannemers, installateurs, restaurateurs
- Handhavers en vergunningverleners
- Steunpunten en plantoetsers
- Opstellers van Uitvoeringsrichtlijnen
- Kennisontwikkelaars en -verspreiders
- Financiers

- Routekaartpartners zijn per definitie bij meerdere erfgoedverduurzamingsprojecten betrokken
- Routekaartpartners onderschrijven de verduurzamingsdoelstellingen van de Routekaart
- Routekaartpartners zijn bereid om kennis en ervaringen te delen
- Routekaartpartners ondersteunen eigenaren om in actie te komen

Koplopers

Daarnaast zijn er nog eigenaren van monumenten die bezig zijn met verduurzamen van woningen of objecten met een herbestemming of dit hebben afgerond. Zij kunnen zich als Koploper aanmelden bij de Routekaart Duurzaam Erfgoed.

- Koplopers zijn eigenaar van één of meer gebouwde monumenten die bezig zijn hun gebouwde erfgoed te verduurzamen of dat hebben gedaan.
- Koplopers onderschrijven de verduurzamingsdoelstellingen van de Routekaart
- Koplopers zijn bereid om kennis en ervaringen te delen met eigenaren die nog moeten starten met het verduurzamen van hun gebouwde erfgoed bezit

Volgers (LinkedIn groep)

Personen die actief zijn bij of geïnteresseerd zijn in het verduurzamen van monumenten. De LinkedIn groep bestaat uit Routekaartpartners, Koplopers en andere belangstellenden m.b.t. verduurzaming van gebouwde erfgoed.

Onderwijs- en kennisinstellingen

In deze categorie vallen de reguliere erfgoed-onderwijsinstellingen. In deze categorie vallen tevens onderzoeksinstituten op het terrein van verduurzamingsoplossingen (en risico's daarvan) voor gebouwde erfgoed inclusief kennis over (biobased) isolatiematerialen, installatiesystemen en –materialen en ventilatiesystemen die gebruikt worden in de monumentensector.

Leverancier-partners

Leverancier-partners van isolatie- en installatieartikelen/-systemen en andere materialen die worden toegepast bij het verduurzamen van monumenten.

- Leverancier-partners zijn per definitie bij meerdere erfgoedverduurzamingsprojecten betrokken
- Leverancier-partners onderschrijven de verduurzamingsdoelstellingen van de Routekaart
- Leverancier-partners zijn bereid om kennis en ervaringen te delen zowel met Routekaartpartners als met Eigenaren (zowel de „kleine” als de „grote”)
- Leverancier-partners onthouden zich in Routekaartverband van het commerciële promotie-activiteiten (anders dan kennis delen) richting Routekaartpartners

routekaart
duurzaam
erfgoed

Bijlage 2: instrumenten - Communicatie & Samenwerking Routekaartpartners

Online instrumenten:

- Wekelijks inspirerend artikel in De Erfgoedstem om routekaartpartners te informeren en inspireren, met een link naar de eigen website duurzaamerfgoed.nl
- LinkedIn groep (min. 20 posts), deze groep houden we up-to-date met verwijzingen naar berichten op de verbeterde website
- Website up-to-date maken en houden incl. kennisportal
De website www.duurzaamerfgoed.nl is destijds opgezet als een simpele pagina zonder veel toeters en bellen. Omdat we de website veel meer willen inzetten onder andere als verwijzer naar bestaande bronnen stellen we voor om de website te vernieuwen en te professionaliseren maar eerst wordt (worden) de klantreis(-reizen) bepaald. Hier vooral ook afstemmen met bestaande communicatiekanalen in de sector.

Offline Instrumenten:

- Week van het Duurzaam Erfgoed (1x per jaar) met webinars en congres met workshops om gezamenlijk af te stemmen, te brainstormen en elkaar te ontmoeten
- Beursstand Routekaart op beurs MONUMENT (1x per jaar) met als doel om zichtbaarheid én draagvlak in de sector te vergroten. Op de stand kunnen routekaartpartners elkaar ontmoeten tijdens de debatlunch.
- Partnerdag (1x per jaar) met als doel om samenwerking en kennisdeling te stimuleren én om een goede afstemming te houden tussen partners en ondersteuningsstructuur. Deze wordt georganiseerd parallel aan een jaarlijkse Erfgoed BBQ die door Stichting Nederland Monumentenland wordt georganiseerd.

Bijlage 3: instrumenten - Slimmer organiseren & beter samenwerken

- Werkgroep 'gemeenten' binnen Routekaart opzetten
Binnen de werkgroep gemeenten komt samenwerking en kennisdeling centraal te staan. Deze werkgroep (ondersteund door Routekaart ondersteuningsstructuur) staat aan de basis voor nieuwe ideeën en werkvormen zoals een toolkit voor gemeenten. Jaarlijks op het VNG congres acte de préséance geven!
- Themalunch voor erfgoedambtenaren (1x per jaar) In navolging van een hele succesvolle lunch voor erfgoedambtenaren tijdens beurs Monument in 2024 gaan we 1x per jaar in samenwerking met VNG en FGM een themalunch organiseren waarin samenwerking en kennisuitwisseling centraal staat; vanwege synergie organiseren we dit óf tijdens de beurs Monument of tijdens het NMc.
- Corporaties partner maken van Routekaart in overleg en in samenwerking met Aedes
- Werkgroep 'corporaties' binnen Routekaart opzetten
Binnen de werkgroep corporaties staat samenwerking en kennisdeling centraal. Deze werkgroep (ondersteund door Routekaart ondersteuningsstructuur) staat aan de basis voor nieuwe ideeën en werkvormen zoals 'clusteraanpak' en 'kennis delen'.

routekaart
duurzaam
erfgoed

Bijlage 4: instrumenten – Kennis en innovatie

- Opzetten van actualiseringscolleges verduurzaming voor Welstands- en monumentencommissies in samenwerking met ErfgoedAcademie, RCE en misschien ERM (2x per jaar)
- In overleg met ERM, RCE onderzoeken hoe de uitvoerende sector het beste up-to-date kan worden gebracht op het terrein van isolatie en installatie specifiek voor de monumentensector
- In overleg met beurs MONUMENT (54 Events) onderzoeken hoe aanbieders van verduurzamingsproducten kunnen worden gestimuleerd om nieuwe producten te ontwikkelen die geschikt zijn om toe te passen in monumenten

Bijlage 5: Meetbare output

Communicatie

- Minimaal 8 nieuwsbrieven op jaarbasis (met elk 4 berichten)
- Ten minste 26 LinkedIn posts
- Nieuwe website duurzaam(erfgoed).nl of andere oplossing

Slimmer organiseren – beter samenwerken

- Werkgroep gemeenten opzetten binnen Routekaart
- Toolkit voor gemeenten realiseren
- Themalunch voor erfgoedambtenaren (min. 1x per jaar)
- Werkgroep voor woningcorporaties opzetten i.s.m. Aedes

Kennisoverdracht

- Actualiseringscolleges welstandscommissies (min. 2x per jaar)
- Kennissessie voor uitvoerende sector

Samenwerking Routekaartpartners

- Beursstand voor Routekaartpartners op Beurs Monument
- Partnerdag Routekaartpartners
- Week van het Duurzaam Erfgoed

routekaart
duurzaam
erfgoed